

Toveren met microscopen

Antoni van Leeuwenhoek, aan wie Dirk van Delft een mooie biografie heeft gewijd, was een fascinerende persoonlijkheid: een echte autodidact, uitvinder ook, die omging met de groten der aarde. En dat ondanks het feit dat hij nauwelijks vreemde talen sprak en niet weg wilde uit Delft.

📍 Rogier van der Wal 📖 Collectie Rijksmuseum Amsterdam

In *Onzichtbaar leven*. Antoni van Leeuwenhoek en de wondere wereld van de microbiologie, de interessante biografie door Dirk van Delft, ontdek je hoe Antoni van Leeuwenhoek (1632-1723) kon toveren met zijn zelfontwikkelde microscopen. Over hoe die werkten deed hij best geheimzinnig, vermoedelijk omdat die zijn grote en enige troefkaart waren. Van Leeuwenhoek heeft er talloze vervaardigd en bestudeerde er een breed scala aan natuurverschijnselen mee: rode bloedlichaampjes, bacteriën, spermacellen, maar ook bijenangels, luizen en 'kleine diertgens': micro-organismen, waaronder - op 24 april 1676 - voor het allereerst een bacterie!

Oorspronkelijk had Van Leeuwenhoek een winkel in stoffen en garnituren, waarvan onduidelijk is of hij die zijn hele leven aangehouden heeft of niet. Daarnaast had hij een aantal tamelijk prestigieuze en goedbetaalde functies bij de burgerlijke gemeente. Van Leeuwenhoek was van origine de prototypische 'gewone Nederlander', met een mandenmaker als vader en een bierbrouwersdochter als moeder. Op persoonlijk vlak zat het hem niet mee: hij verloor zowel twee echtgenotes als ook bijna al zijn kinderen op jonge leeftijd. Alleen zijn dochter Maria overleefde hem; zij bleef ongetrouwd en ontfermde zich over haar vader. Die volgde zijn hart en zijn nieuwsgierigheid en bouwde daarmee als autodidact een grote reputatie op. Hij kreeg thuis in Delft meerdere groten der aarde op bezoek, onder wie Peter de Grote, de Russische tsaar.

Brieven

Echt beroemd werd Van Leeuwenhoek via zijn brieven aan de Engelse Royal Society, die in Engelse vertaling tot publicaties leidden. Als tijdgenoot van vader en zoon Huygens, de schilder Vermeer en de filosoof Spi-

noza wist Van Leeuwenhoek zich een geheel eigen plaats te veroveren in de wetenschappen. Daarbij moet je bedenken dat in die tijd wetenschap heel anders functioneerde dan tegenwoordig, met minder nadruk op objectiviteit en meer op godvrezendheid. Toch werd er wel belang gehecht aan de controleerbaarheid van gedane metingen, en onder wetenschappers was er al net zoveel kinsinne en haat en nijd als tegenwoordig. Van Delft geeft daarvan enkele sprekende voorbeelden.

Van Leeuwenhoek schreef in een heel eigen idioom, met een verplettende woordenstroom, soms pagina's lang. Niet iedereen werd daar blij van. Tegelijk stelt zijn biograaf vast dat hij onafhankelijk was, sociaal vaardig, dat hij beschikte over een enorme werkkracht en over engelen-geduld.

Nalatenschap

In het laatste hoofdstuk van zijn boek gaat Van Delft in op Van Leeuwenhoeks nalatenschap. Zijn ster is hoog gerezen, getuige het feit dat hijzelf vierde werd in de verkiezing van de grootste Nederlander, nog vóór Johan Cruijff, Erasmus en Anne Frank. Zijn microscoop werd zelfs tweede bij 'Het Pronkstaak van Nederland', achter het *Plakkaat van Verlattinghe* maar vóór de *Nachtwacht*.

De laatste biografie over Van Leeuwenhoek dateert alweer uit de jaren vijftig van de vorige eeuw, dus het was hoog tijd voor dit nieuwe, levendige en kleurrijke portret. Van Delft is als oud-directeur van museum Boerhaave geknipt voor dit werk: hij schrijft met zichtbaar plezier en met grote kennis van zaken. Eerder schreef hij al prijswinnende biografieën van de natuurkundigen Kamerlingh Onnes en Lorentz. Net als voor die boeken, geldt ook voor deze nieuwe biografie: er gaat letterlijk een wereld voor je open.

Biografie

Onzichtbaar leven.

Antoni van Leeuwenhoek en de wondere wereld van de microbiologie

Dirk van Delft

Prometheus
€ 27,50